

Onderzoek inpassing kunstwerk Zeelandschap in Beatrixpark 2 juli 2023.

Beste mensen,

Al geruime tijd zoekt u naar een locatie voor de herplaatsing van het kunstwerk Zeelandschap van David van de Kop uit de jaren '80 van het Smakkelaarsveld, bestaande uit vier kolossale werken waaronder een van ongeveer 6 m hoog. Zo overweegt u ook het Beatrixpark als locatie. Hieronder treft u de gezamenlijke zienswijze en conclusie aan van een diverse groep betrokken mensen, die een relatie hebben met het Beatrixpark, liefde hebben voor Utrecht en regelmatig meedenken over hoe de stad zich ontwikkelt.

Kunst, identiteit en symboliek

Een kunstwerk in het landschap of stedelijke omgeving staat nooit op zichzelf. Het vertelt een verhaal over de plek en is bepalend voor de identiteit die met het kunstwerk ontstaat. Een landschappelijk kunstwerk past dan ook niet zomaar in een heel andere context met andere verhalen en identiteiten.

Het is dan ook belangrijk goed te kijken naar de achtergrond en verhaal van dit kunstwerk; In dit geval een zeelandschap. De kunstenaar David van de Kop wilde met dit kunstwerk een plek in de binnenstad creëren waar men zich terug kon trekken om te reflecteren op de gedachte dat er meer bestaat dan de economische ruimte van de binnenstad. Het is geen kunstwerk dat is gemaakt voor in een groen landschap, maar bedoeld als symbool in de stedelijke omgeving van het Smakkelaarsveld.

De identiteit van het Beatrixpark, Hollandse Waterlinie en landschap

Erfgoed

Het Beatrixpark ligt in de wijk Lunetten. Een bijzonder gebied dat vernoemd is naar de Fortenlinie de Lunetten (forten in de vorm van maantjes). Inmiddels zijn de forten en schootsvelden Wereld Unesco Erfgoed. De gemeente Utrecht werkt samen met Provincie Utrecht aan het beleefbaarder maken van dit erfgoed en investeert daarom miljoenen aan het herstel van de forten. Ook landschap eromheen (de schootsvelden) behoort tot dit erfgoed. Voor de hele Hollandse Waterlinie in Nederland geldt dat er zorgvuldig wordt gekeken naar eenheid en herkenbaarheid van elementen op en rond de forten. Zo zijn er speciale meubels ontwikkeld, wordt nagedacht over eenheid van de poorten, etc.

Landschap

Herkenbaarheid en leesbaarheid van het landschap wordt in de landschapsarchitectuur als belangrijke waarde erkend. Het landschap van het Beatrixpark kenmerkt zich door kleinschaligheid (diverse elementen kort op elkaar, zoals bomenrij, struweel, grasland, poel, etc). Het landschap is ontworpen als groene zone rondom de woonkern, voortbouwend op het aanwezige historische landschapskwaliteiten. Dit beeld wordt abrupt doorbroken door de komst van de kunstwerken, wat ten koste gaat van de herkenbaarheid, leesbaarheid en identiteit van het Beatrixpark. Ook correspondeert de beleving van het landschap niet met de kleurstelling van het kunstwerk. De felle, kunstmatige kleuren steken fel af tegen het rustige, natuurlijke landschap.

Natuur en GOL (Groen Ontwikkelplan Lunetten)

Door de ligging van het parklandschap in Lunetten hebben de parken Beatrixpark en Park De Koppel een bovengemiddelde biodiversiteit. Het is belangrijk dit te koesteren, dat vinden ook de bewoners. Daarom ontwikkelden bewoners interactief, via wandel-enquêtes en een burgertop een groen ontwikkelplan. In dit groen ontwikkelplan is benoemd hoe er ook in de toekomst een goede balans tussen natuur en recreatie blijft, hoe we de parken moeten beheren en ontwikkelen, denkend vanuit de waarde en identiteit van dit park. De natuurwerkgroep en andere bewoners zorgen dan ook voor diverse natuurplekken in het park (waaronder de paddenpoel nabij de onderzoeksplek voor het kunstwerk). Ook hier zijn mensen (inwoners) dus zeer weloverwogen, bewust en zorgvuldig bezig met het landschap. *(In bijlage 1 treft u een toetsing van plaatsing van dit kunstwerk aan het GOL).*

Veiligheid

Het is bekend dat veel vrouwelijke wijkbewoners een onveilig gevoel hebben wanneer ze in de avond of nacht langs het Beatrixpark moeten fietsen. In de huidige situatie zitten er al mensen 's nachts op de bankjes, en met de komst van grote stenen voorwerpen wordt die aantrekkingskracht alleen maar groter. Ook het overzicht over het park is weg met de beelden en ontstaan er meer donkere plekken achter en om de kunstwerken. Dit heeft een negatieve impact op het gevoel van veiligheid in het park als je hier in de avond of nacht langs moet fietsen.

Infrastructuur

Bewoners van Lunetten zijn omsloten door infrastructuur en ervaren veel hinder (geluid en fijnstof), op sommige plekken is dit zelfs letterlijk ziekmakend. Bewoners proberen ermee om te gaan en het voor zover dat lukt de overlast te negeren. Het argument dat het kunstwerk in het Beatrix passend is vanwege die infrastructuur en de aanwezigheid van deze infra te vieren en benadrukken met dit kunstwerk is iets wat alleen iemand kan bedenken die niet dagelijks met deze overlast te maken heeft en zeer pijnlijk vanuit de beleving van de inwoners.

Conclusie

1. Het Beatrixpark is een bijzondere plek met een bijzondere identiteit, natuur en historisch landschap met verhalen die met veel zorgvuldigheid behouden en ontwikkeld worden door wijkbewoners via het GOL.
2. Door dit kunstwerk te plaatsen in een verkeerde context schaadt u niet alleen het bestaande landschap van het Beatrixpark, het verhaal van het Unesco erfgoed Hollandse Waterlinie en de rijke stadsnatuur, maar schaadt u ook de bedoeling van het kunstwerk zelf. Het Zeelandschap richt zijn boodschap op binnenstedelijke issues, een plek waar veel economie, stedelijke ruis en beweging zijn.
3. Het kunstwerk heeft een negatieve werking op het gevoel van veiligheid in de avond en nacht, specifiek voor vrouwelijke fietsers.
4. Het kunstwerk benadrukt de grootste ergernis van Lunetten (overlast van de omliggende infrastructuur)
5. We concluderen dan ook dat dit kunstwerk geenszins passend in het Beatrixpark.

Alternatieven

Gelet op het verhaal van het kunstwerk zou het wellicht wel passen in Papendorp, of een andere ontwikkelplek waar stadse economie, infrastructuur en ruis een spanningsveld vormen met de aanwezigheid van mensen.

Marten Wallinga	Wijkbewoner, kunstenaar en historicus
Anna Dobrowolska	Wijkbewoner en kunstenaar
Jan Oczko	Wijkbewoner en kunstenaar
Paul van Kan	Landschapskundige, Groen ontwikkelplan Lunetten
Pamela Rusman	Wijkbewoner, landschapsarchitect, Groen ontwikkelplan Lunetten
Cees v.d. Brink	Wijkbewoner, Groen Ontwikkelplan Lunetten & Zusterparken
Lous Brouwer	Wijkbewoner, Lunetten Wil Wel
Luc Hoogenstein	Wijkbewoner, ecooloog
Liesbeth van Holten	Wijkbewoner, Zusterpark Lunetten
Martine Sluijs	Wijkbewoner, Zusterpark Lunetten
Wytze van der Zweep	Wijkbewoner, actief betrokken bij groen onderhoud Beatrixpark
Anna Baars	Wijkbewoner, actief betrokken bij groen onderhoud Beatrixpark
Peter Wijn	Wijkbewoner en intensief gebruiker park als natuurfotograaf
Fleur Wiersma	Wijkbewoner, fotograaf
Mieke Boortman	Wijkbewoner, plandelaar
Marieke Bruinsma	Wijkbewoner en intensief gebruiker van het park
Angela Gallé	Wijkbewoner en intensief gebruiker van het park

BIJLAGE 1

Toetsing Groen Ontwikkelplan Lunetten

In het Groen Ontwikkelplan Lunetten (GOL), waar veel bewoners een bijdrage aan hebben geleverd, komt geen uitgesproken wens naar voren m.b.t. (meer) kunst in het groen. Wel wordt kunst en cultuur genoemd als middel om de mogelijkheden tot ontmoeting in de wijk te versterken, maar die wens lijkt geen rol te spelen in de onderbouwing van de selectie van de voorgestelde locatie voor het kunstwerk Zeelandschap.

Verder komt vanuit de inventarisatie van de wensen van bewoners die in het GOL zijn vastgelegd vooral naar voren dat het groen zoals het is, inclusief de cultuurhistorische waarden en de natuurwaarden, hoog gewaardeerd wordt en zo goed mogelijk behouden moet worden. Bij de beoordeling van nieuwe plannen die impact hebben op het groen is dan de vraag: wordt door deze ontwikkeling nieuwe waarde toegevoegd en gaat de nieuwe ontwikkeling niet ten koste van een bestaande waarde en past het schaalniveau?

Natuurwaarde

Als we op de natuurwaardenkaart kijken naar dat laatste, dan zien we dat het plangebied deel uitmaakt van een gebied met een natuurwaarden in de vier hoogste categorieën:

- 6 zeer hoge waarden, unieke omstandigheden, niet vervangbaar
- 5 hoge waarden, unieke omstandigheden, nauwelijks vervangbaar
- 4 hoge waarden, moeilijk vervangbaar
- 3 vrij hoge waarden, vervangbaar

Cultuurhistorische waarde

Als we op de cultuurhistorische waardenkaart kijken, dan zien we dat onderdelen van het geplande kunstwerk ingrijpen op het terrein dat onderdeel uitmaakt van het Rijksmonument Fort Lunet III. Vanuit de waarde die dit Rijksmonument sinds 2022 als Werelderfgoed heeft, is aantasting van die waarde uit den boze.

Het lijkt er sterk op dat het gebied op de natuurwaardenkaart met waarde 3 in ieder geval voor een deel overlapt wordt door de cultuurhistorische waarde van het gebied van Rijksmonument Fort Lunet III.

Afgaande op de cultuurhistorische waardenkaart lijkt het erop dat de zichtlijnen die in de tekening voor plaatsing van het kunstwerk aangegeven niet gerealiseerd zullen kunnen worden vanwege het doorkruisen van boomaanplant met historische waarde.

In het GOL staat over de forten en hun directe omgeving:

Hier mag nauwelijks ontwikkeling plaatsvinden en ook (tijdelijke) recreatieve activiteiten kunnen alleen binnen strikte voorwaarden; een uitzondering hierop zijn ingrepen ter behoud van erfgoed en zichtbaarheid ervan; ingrepen die de samenhang (nog verder) doorbreken zijn zeer ongewenst.

Conclusie op basis van toetsing aan het GOL is dat plaatsing van de onderdelen van het kunstwerk Zeelandschap op de voorgenomen locaties een ongewenste impact heeft op de beleving van het landschap en op de ecologische en cultuurhistorische waarden van dat landschap. Plaatsing op deze kwetsbare locaties en zeker van dit schaalniveau wordt dan ook ontraden.

Natuurwaarden van hoog naar laag
 6 zeer hoge waarden, unieke omstandigheden, niet vervangbaar
 5 hoge waarden, unieke omstandigheden, nauwelijks vervangbaar
 4 hoge waarden, moeilijk vervangbaar
 3 vrij hoge waarden, vervangbaar
 2 algemene waarden, vervangbaar
 1 algemene waarden, goed vervangbaar

Cultuurhistorische waarden

